

Idea a život v idei (včetně myšlení)

Slovo (termín) „idea“ i jeho původní význam pochází od Platóna; tento význam je nadále neudržitelný, ale tím nepadá celá široká problematika, která je už u Platóna, ale také ještě dlouho po něm s tímto termínem a jeho měněnými a upravovanými významy spojena. Jádrem této problematiky vidím v tom, jak zachovat určitý „primát“ ideje (resp. idejí) nad každým jejím uskutečněním, aniž by tím „idea“ sama byla chápána jako již nějak „jsoucí“ ve smyslu „daného jsoucna“. Jsem v tom nepochybně inspirován Rádlem, a to jeho formulacemi z konce Útěchy. „Idea“ není žádným způsobem „jsoucí“, i když budeme trvat na její „skutečnosti“ (takže budeme muset také vymezit rozdíl mezi skutečností „danou“, „jsoucí“ na jedné straně, a skutečností „ne-jsoucí“ či „ne-danou“ na straně druhé. Skutečnost ideje spočívá v tom, že ačkoliv „není“ (není jsoucí), má – řečeno nepřilíš šťastným termínem Kantovým – regulativní „moc“, pochopitelně nepředmětnou, nedanou. A právě v této regulativnosti je skryt problém: může jít o ideu sice účinnou, tj. regulativní, ale chybnou, mylnou, falešnou, dokonce snad i nebezpečnou a zlou. Proto také ne každý „život v idei“ už je (a může být) takovou ideou ospravedlněn: každá idea musí mít „nad sebou“ normu, jíž může být – a skutečně „jest“ – „měřena“. Tím ovšem je principiálně otřesena a zpochybněna sama myšlenka „života v pravdě“. „Život v ideji“ je možný a dokonce nezbytný, je-li požadavkem jeho smysluplnost; ale tak jako je možno se životně oddat velké pravé ideji a celý život tomu podřídít, tak je možno se také oddat ideji falešné, zlé a k neštěstí vedoucí – a tím sám život ohrožující a ničící. Naproti tomu „život v pravdě“ by předpokládal něco výjimečného, jedinečného – a v rámci lidských možností vlastně přímo nemožného. Pak je ovšem zapotřebí se tázat: jaký smysl, jakou funkci by mohla mít idea, jejíž následování by nebylo možné, protože by se vymykalo samým lidským možnostem? (A jestliže lidským, jakým jiným?) Mám proto za to, že „Pravdu“ musíme zásadně odlišit od „pravdivosti“ i těch nejpravějších „idejí“ – tedy např. tím, že ji nebudeme chápat jako „ideu“.

(Písek, 091219-1.)